

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA 4K MODELINI TATBIQ ETISH IMKONIYATLARI

Abdiqodirova Aziza Shukurboy qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti magistri

Tel: +998914027327

E-mail: abdiqodirovaa@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida 4K (kommunikatsiya, kooperatsiya, kreativlik, kritik fikrlash) modelini tatbiq etishning imkoniyatlari, yangi nashrdagi 1-sinf matematika darsligidan misollar asosida yoritilgan. Model o'quvchilarning mustaqil fikrlash, muloqot va ijodiy yondashuvini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: 4K modeli, matematika, boshlang'ich ta'lim, ijodkorlik, hamkorlik, tanqidiy fikrlash, yangi darslik.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020-yil 23-sentabr) va "O'zbekiston Respublikasi 2030-yilgacha bo'lgan ta'lim strategiyasi"da ta'lim jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb vazifa sifatida belgilangan [1]. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich sinf matematika darslarida 4K modelini qo'llash o'quvchilarning nafaqat bilim, balki hayotiy kompetensiyalarini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

1. 4K modelining mohiyati 4K modeli Trilling va Fadel tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, to'rtta asosiy komponentdan iborat: kommunikatsiya (Communication), kooperatsiya (Collaboration), kreativlik (Creativity) va kritik fikrlash (Critical thinking) [2]. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonini o'quvchi markaziga yo'naltiradi va uni faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi.

2. 4K modelining matematika darslaridagi o'rni Boshlang'ich sinf matematika darslarida bu model quyidagicha namoyon bo'ladi:

- Kommunikatsiya: O'quvchilar o'z fikrlarini og'zaki va yozma tarzda ifoda etish, masalani tushuntirish, natijani izohlash orqali muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Masalan, 1-sinf yangi nashr matematika darsligidagi "Qo'shish va ayirish" mavzusida " $5 + 3 = ?$ " misolini yechishda o'quvchilar juftlikda ishlaydi, biri amallarni bajaradi, ikkinchisi esa natijani tushuntiradi.

- Kooperatsiya: Guruhli ish jarayonida o'quvchilar bir-biriga yordam beradi, masalan, "Shakllarni solishtiraylik" mavzusida to'rtburchak va uchburchaklarni farqlashda jamoa bilan ishlash tashkil etiladi.

- Kreativlik: Darslikdagi "Qo'g'irchoqqa sovg'a yasaymiz" kabi topshiriqlarda

o'quvchilar geometrik shakllardan foydalangan holda yangi figuralar yasaydilar. Bu ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

- Kritik fikrlash: "Qaysi misol to'g'ri?" yoki "Nima uchun bu yechim to'g'ri?" kabi savollar orqali o'quvchilarda tahliliy fikrlash shakllanadi. Masalan, " $10 - 4 = 6$ " misolida o'qituvchi: "Agar 4 emas, 5 olsak, natija qanday o'zgaradi?" deb savol beradi.

3. 4K modelining afzalliklari.

4K modeli orqali o'quvchilar nafaqat matematik bilimlarni o'zlashtiradilar, balki quyidagi hayotiy ko'nikmalarni ham egallaydilar:

- o'z fikrini aniq ifoda etish;
- jamoada ishlash va mas'uliyatni his qilish;
- muammoga ijodiy yondashish;
- tahlil asosida to'g'ri qaror qabul qilish.

Bu ko'nikmalar o'quvchining keyingi bosqichdagi o'qish va kundalik hayotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga zamin yaratadi.

4. Amaliy misol 1-sinf "Matematika" (2023-yil) darsligidagi "Qo'shish va ayirish" mavzusida quyidagi topshiriq berilgan:

"Ali 4 ta olma, Aziza esa undan 2 ta ko'p olma oldi. Ularning olmalari sonini toping."

Bu misolda o'quvchilar muammoni jamoada tahlil qiladi (kooperatsiya), natijani og'zaki izohlaydi (kommunikatsiya), turli usullar bilan yechishga harakat qiladi (kreativlik) va javobni tekshiradi (kritik fikrlash).

Boshlang'ich sinf matematika darslarida 4K modelini tatbiq etish o'quvchilarda faqat hisob-kitob emas, balki mantiqiy, ijodiy va hamkorlikda fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ushbu model dars jarayonini jonlantirib, har bir o'quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi. 4K modeli zamonaviy ta'limning asosi bo'lib, yangi darsliklar bilan uyg'un holda o'qituvchidan metodik mahorat va ijodiy yondashuvni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1] O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, 2020-yil.
- [2] Trilling B., Fadel C. (2009). 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. Jossey-Bass.
- [3] M.Xoliqova, N.Qodirova. (2023). 1-sinf uchun "Matematika" darsligi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi XTV.
- [4] Hasanov A. (2021). Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti.